

Närmiljön engagerar medborgarna

Sedan den 1 juli 2002 har Sveriges kommun- och landstingsfullmäktige möjlighet att besluta om att införa s.k. medborgarförslag. Enligt kommunallagen innebär medborgarförslag en rätt för den som är folkbokförd i en kommun eller i ett landsting att väcka ärenden i fullmäktige om frågor inom kommunens eller landstingets ansvarsområden. Förslagsrätten gäller även barn och ungdomar liksom utländska medborgare utan lokal rösträtt.

Medborgarförslag genomfördes med ambitionen att minska avståndet mellan väljare och valda. Genom förslagsrätten ges medborgare vidare möjligheter att påverka den lokala politikens utformning direkt. Förhoppningen har varit att förslagsrätten även skulle leda till att engagemanget för kommunal- och landstingspolitiska frågor ökar bland medborgarna.

När man inför medborgarförslag

När medborgarförslag införs så måste fullmäktige i sin arbetsordning lämna föreskrifter om hur inkomna förslag skall hanteras. I cirkulär 2002:128 föreslog dåvarande Svenska Kommunförbundet att medborgarförslag bör hanteras på samma sätt som en motion. I underlaget "Arbetsordning för kommunfullmäktige" från 1992 föreslog Svenska Kommunförbundet att en motion skall vara skriftlig och egenhändigt undertecknad av en eller flera personer. Ämnen av olika slag får inte tas upp i samma motion. Motion väcks genom att ges in till kommunkansliet. En motion får också lämnas vid sammanträde med fullmäktige. Kommunstyrelsen/lands-

tingsstyrelsen skall varje år två gånger inför fullmäktige redovisa de motioner som inte beretts färdigt.

Ett medborgarförslag måste beredas innan beslut fattas. Det görs av en nämnd eller fullmäktigeberedning till vars område frågan hör. Kommunstyrelsen/landstingsstyrelsen måste alltid ges tillfälle att yttra sig innan fullmäktige beslutar i ärendet. Fullmäktige bör fatta beslut inom ett år från det att förslaget väcktes. Den som har lämnat ett medborgarförslag har inte automatisk yttranderätt när ärendet behandlas i fullmäktige såvida det inte är särskilt föreskrivet i fullmäktiges arbetsordning.

Idag måste alla förslag som väcks i fullmäktige också beslutas av fullmäktige. Liksom övriga fullmäktigeärenden ska förslagen först behandlas av den nämnd, vars verksamhetsområde berörs av förslaget och därefter i styrelsen för att slutligen beslutas i fullmäktige. Förslaget har alltså vandrat en lång väg innan beslut kunnat fattas. Men förslagen har varit många och hanteringen onödigt tungrodd

varför Riksdagen efter förslag från regeringen den 22 februari 2007 (protokoll 2006/07:65), fattade beslut om att underlätta hanteringen av medborgarförslag.

Ändrade regler från 1 juli 2007

Från och med 1 juli 2007 ändras kommunallagen vilket gör det möjligt för fullmäktige att överlåta till kommun- respektive landstingsstyrelsen eller annan nämnd att besluta om medborgarförslagen. Det innebär att fullmäktige kan skicka ett medborgarförslag som bör beslutas på nämndnivå direkt till den ansvariga nämnden utan föregående beredning. På så sätt slipper många ärenden fördröjas i onödan i väntan på att bli behandlad i

Fortsättning på nästa sida ►►

Detta är ett faktablad från projektet medborgardialog som drivs av Sveriges Kommuner och Landsting. Förbundet kommer att ge ut ett antal faktablad under de kommande åren som rör frågor om medborgarnas möjlighet till del i utvecklingen av det samhälle vi lever i. Medborgarförslag är en metod vars syfte är att skapa intresse för den lokala demokratin samt utöka kanalerna för deltagande. Det finns erfarenheter som visar

på att detta syfte uppnåtts i kommuner och landsting. Kritiken mot medborgarförslag består i att det är en metod som vänder sig till de resursstarka som redan har lätt för att göra sin röst hörd samt att förslagsrätten riskerar att urholka den representativa demokratin. Är du intresserad av att ta del av kommande faktablad kan du anmäla dig som prenumerant genom att mejla till: lena.langlet@skl.se

fullmäktige. Nämnderna kommer dock inte ha möjlighet att delegera beslut vidare till tjänstemän. Ändringarna i kommunallagen innebär även att ett medborgarförslag skall om möjligt handläggas så att ärende kan avgöras inom ett år från det att det väcktes i fullmäktige.

För att fullmäktige ska få insyn i hur medborgarförslagsärendena hanteras blir den nämnd som handlägger medborgarförslagsärenden skyldig att minst en gång per år informera fullmäktige om de beslut som fattas med anledning av väckta inkomna förslag. Nämnden ska även informera om de ärenden som inte avgjorts inom ett år.

194 kommuner och nio landsting har infört medborgarförslag

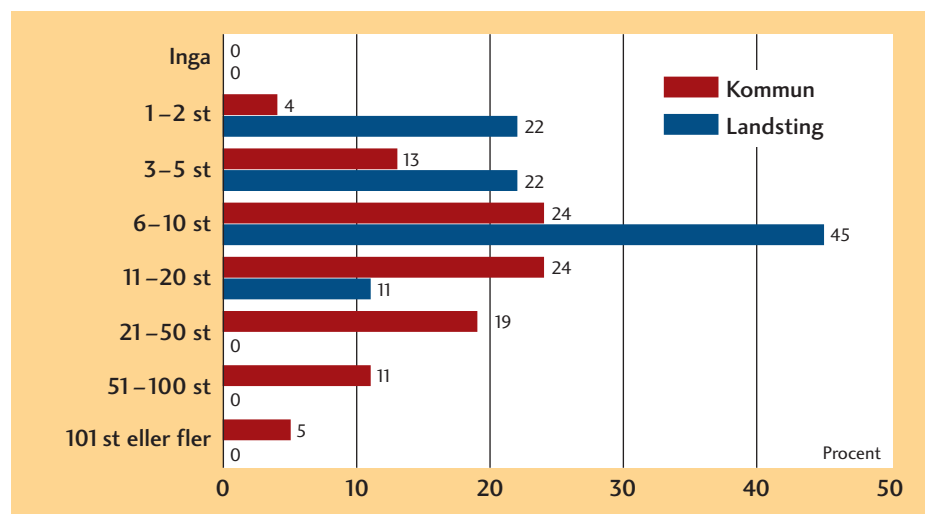
I Sverige har 194 av 290 kommuner samt nio av Sveriges 20 landsting och regioner infört medborgarförslag. I december 2006 genomfördes en undersökning av dessa kommuner och landsting med syftet att få en bild av vilken syn kommuner och landsting har på medborgarförslag.¹ Resultaten visar att kommunerna i genomsnitt fått 26 förslag och landstingen 17 stycken under de senaste två åren. En mindre andel av kommunerna (16 procent) har fått fler än 51 förslag. Det finns inget landsting som fått fler än 20 förslag. Möjligheten att lämna medborgarförslag utnyttjas således i större grad i kommunerna än i landstingen.

30 procent av förslagen leder till positivt beslut

I likhet med Justitiedepartementets utvärdering som publicerades 2004² berör majoriteten av alla medborgarförslag gata och park samt teknisk verksamhet. I kategorin annat ingår förslag om trafik, kollektivtrafik, miljö och kultur. Samtliga medborgarförslag ställda till landstingen handlade om hälsa och sjukvård.

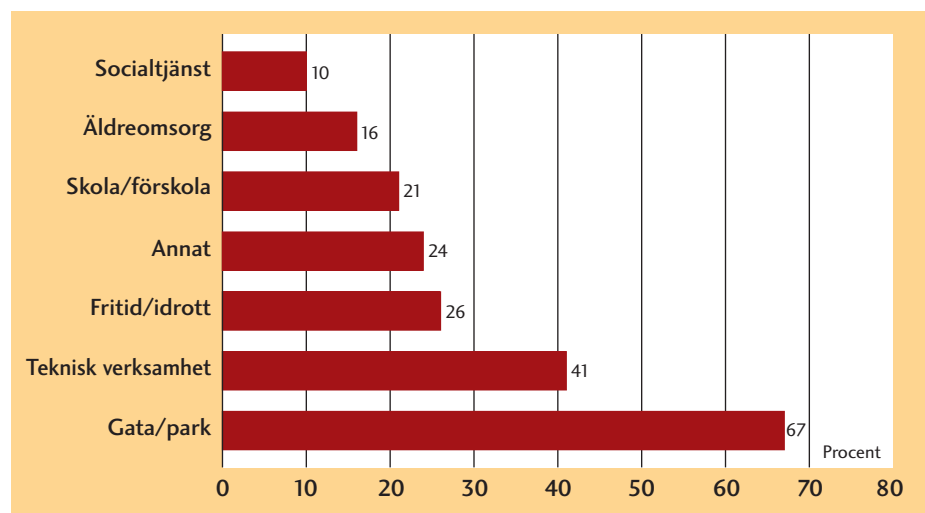
Det finns kommuner och landsting som anser att man fått in många goda synpunkter och idéer som man inte skulle ha kommit fram till själva. I genomsnitt leder 30 procent av medborgarförslagen i kommunerna och 25 procent i landstingen till ett positivt beslut i fullmäktige.³ Möjligheten att väcka medborgarförslag marknadsförs till 91 procent på landstingens/kommu-

Antal medborgarförslag de senaste två åren i kommuner och landsting

Antalet respondenter: 194 kommuner/9 landsting. Genomsnitt: kommuner 26 st/landsting 17 st.

Vad handlar medborgarförslagen om?

Antalet respondenter: 194 kommuner.

nens egen webbplats, lite mer än hälften har annonser och artiklar i lokaltidning och 15 procent av kommunerna/landstingen informerar om möjligheten via tidningar som skickas till samtliga hushåll.

Erfarenheterna av att ha medborgarförslag som en möjlighet att påverka skiftar. Huvuddelen av kommunernas och landstingens positiva erfarenheter av medborgarförslag handlar om att de tycker att möjligheten leder till att allmänheten kommer

till tals, att kontakten med medborgarna har ökat och att vissa förslag ökar engagemanget bland människor. Kritiken består i att medborgarförslag innebär en ökad arbetsbelastning samt att en stor del av förslagen gäller enkla "cykelställsfrågor" som inte är politiskt eller ideologiskt laddade och kräver en behandling i fullmäktige. Vidare väcks en del förslag som inte är en fråga inom kommunens eller landstingets område. Ändringarna i lagen syftar till att komma till rätta med dessa problem.

¹ En telefonundersökning genomfördes av Nordiska Undersökningsgruppen på uppdrag av Sveriges Kommuner och Landsting.

² Vardagens konkreta politik - Uppföljning av medborgarförslag i fullmäktige. Stig Montin, rapport till Justitiedepartementet, 8 mars 2004.

³ Svaren bör tolkas med viss försiktighet då osäkerheten är förhållandevis stor. Var fjärde (25 %) respondent känner inte till eller vill inte svara på hur stor andel av förslagen som leder till positiva beslut.

Marks kommun positiva till medborgarförslag trots merarbete

Mark kommun i Västra Götaland var en av de första som 2002 införde möjligheten att lämna medborgarförslag. Det var också Mark som i en skrivelse till regeringen uppmärksammade problemen med lagstiftningen som lett till en lagändring som börjar gälla detta år. I Mark befarade man liksom i andra kommuner, att den redan hårt belastade kommunala administrationen skulle få en ökad arbetsbelastning. Under första året besannades farhågorna då närmare bestämt 66 medborgarförslag kom in. Men trots ett visst merarbete är erfarenheterna av medborgarförslag goda i kommunen enligt Kjell Hugoson.

– Nya människor har kommit till tals och folk som vanligtvis inte går på möten har varit med. Vi har även uppmuntrat invandringsorganisationer att utnyttja möjligheten att lämna förslag. Så kritiken att medborgarförslagen bara gynnar de grup-

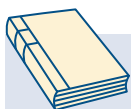
Kjell Hugoson (s) är Kommunfullmäktiges och demokratiberedningens ordförande i Marks kommun.

per som redan kan tala för sig stämmer inte i Mark menar Kjell Hugoson som hänvisar till en utvärdering av medborgarförslagen i Mark som gjordes av en universitetsstudent för några år sedan.

Hugoson säger vidare att lämna medborgarförslag är en bra utbildning i demokrati då man lär sig att demokrati tar tid och att man inte kan få allt man frågar om. I Mark handlar 60–70 procent av alla medborgarförslag om gator, vägar och belysning. Hugoson funderar över hur detta intresse kan påverka organisationen av fullmäktige.

– Om det är dessa frågor som intresserar kommuninvånarna kanske fullmäktige bör ta tillbaka ansvaret för frågorna och på så sätt öka intresset för fullmäktiges arbete bland allmänheten?

Hugosons tips till de kommuner och landsting som funderar på att införa medborgarförslag är att de förtroendevalda måste vara beredda på att ta invånarnas åsikter och förslag på allvar och vara öppna för nya impulser.

Litteraturtips

Förenklad hantering av medborgarförslag. 2006/07:24, Proposition 7 december 2006. Finansdepartementet

Vardagens konkreta politik – Uppföljning av medborgarförslag i fullmäktige. Stig Montin, rapport till Justitiedepartementet, 8 mars 2004

Demokrati för det nya seklet. 2001/02:80, Proposition 17 januari 2002. Justitiedepartementet